

Szokolczay Lajos

Mi lakozik a kerámiában?

Petrás Mária kiállítása a békásmegyeri Községi Házban

A címben fölített kérdésre látszólag könnyű a válasz: anyag (agyag, festék), hit, forma-készség, mitológia. Ám ha az esztétikum – Petrásnál mindig *aszépségvilágító* lámpása – felől közelítünk, bonyolultabb a megválaszolás. Bonyolultabb, mert az így-úgy ható komponenseket és a különböző alakítási módozatokat ugyan szét lehet szálazni, de csupán mindez együtt mutatja eme kozmosz – látványtár és elmélyülésre készítő műtárgyarzenál – valódi erejét.

Ami legfőképp meghatározó, az a gyökér. Ha tudjuk, hogy csángó művésszel van dolgunk, talán fölösleges is felsorolni azokat az összetevőket, amelyek fölöttébb hatottak az alkotóra. Hatottak? Szinte a vérebe ivódott minden elemük. A táj s azon belül a nehezen megmunkálható föld, a támadott, elorozással fenyegetett archaikus (ősi magyar) nyelv megtartása-művelése, a család fenntartása – dolgos kezek tilolták a kendert, szőtték a vásznat, hántották kergétől a fát, építették kalákába a házat –, mind-mind olyan foglalatosság volt, amely küzdelemre készítetvén tartást adott *azörömösszenvedők*nek. Ettől, ezektől is volt egyenes és törhetetlen *azaz* gerinc.

Aki a napot imával kezdte és imával fejezte be, az tudván tudta, hogy csupán por-szem a világmindenségben, ám az éltető erő a fölénk égsátrat borító Úrban van. Meg az újra és újra megszülető Kisjézusban – századok óta ünneplik ezt a csíksomlyói búcsúsok –, és nem utolsósorban a csángó Szűz Máriában, Babba Máriában, aki mindenhatóvá emelve öröködik a békességre éhes ember és a világ (s benne Pusztina, Tattoros, Diószén, Klézse stb.) dolgai felett.

Tehát nem véletlen, hogy a mítoszi és bibliai jelképek-vonulatok – lásd a különféle formájú *Keresztek*et, a *Menekülést*, a *Pietat*. a *Keresztút*stációit, a kisdédét magához ölelő Anya (Szűz Mária és földmunkás földi társa) megannyi variációját – fontos szerepet játszanak az életműben. A téma földolgozását tekintve is, s a plasztikai formagazdagság s a palátnak egyedi jelleget adó invenció (matt és színezett felületek) révén is. Elsőbben gondolnánk, hogy *aformázó kézkalandjáról* van szó – természetesen arról is –, de még inkább azon apró motívumok (liliom, rózsza, korona, jogar, fejkendő stb.) *sugallatos* megjelenítéséről, melynek nyomán kinyílik előttünk (noha csak járulékos elemek) a figura történelemben, mitológiában s a szűkebb haza (Csángó-miatyánk) varázslatában megnyilvánuló helye.

Mert *Szent István* és *Szent László* karakterében, *acouleur locale*-on túl, az egyetemes magyar történelem és igazság – honszeretet, honvédelem, a törvények betartása, megannyi ország építő mozzanat, stb. – is tükröződik. Mint ahogyan a magyar szentekben

–Margitban, Erzsébetben, Cecíliában s legkivált a Szent Szűzben (hiszen Máriának lett följánlva az ország) – ugyancsak ott a „helyi szín” tereumán magasztosságban, áldozatkészségben, tisztaságban messze fölülemelkedő szimbólumerejű jelkép.

Jellemrajz mint magatartásforma.

Ha a keresztény eszmekörben – miként a *Jelképtár* mondja – a liliom „az égi szerelem, a szűzi tisztaság és ártatlanság jelképeként a tiszta lelkű, szűzies szentek, többek között Szent Anna, Szent Imre, de legfőképpen Szűz Mária attribútuma” – a plasztikai megformálás (fej, palást, egyéb „árulkodó” elem) jól jelzi, hogy az ég is a földi jegyeket mily bámulatos pontossággal érzékelteti a művész –, a *Kereszt* (egyedülvalóságában és aktív „közreműködőként” ábrázolva) Krisztus szenvedésének (ezerféle formájában) is megrendítő szimbóluma.

Avval, hogy az iszonytató golgotai sötétséget a megfeszítés drámája, s majdan – et-től lesz ember az ember! – a *harmadnapon* (a föltámadás) fénye követi, a *Keresztút* megannyi állomása (átszellemített stációjárásunk) egyben tisztítópróba is. Aki látta Petrás Mária csikostöttösi és köveskáli *Keresztútját* – remek képi-plasztikai megjele-nítés –, annak nem kell különösebben magyarázni a reliefek sugallatos erejét: a hitben fogant igazság jelkép-erejűségénél fogva miként válik a *Biblián* és annak történésein messze túlmutató példázattá. Az itt látott stációk szintén ebben a körben fejtik ki a hatásukat – a domborművek plasztikai hullámzása, fényjátéka gondolati mélységet takar.

A hely varázsa (melyet a fölgyűjtött archaikus népi imák és siratók csak még villó-dzóbbá tesznek) a szoborszerűséget csaknem szakrális köröknek láttatja. Pár sor a *Síratlak szüntelen* moldvai változatából: „Te szent oldaladból / Patakszik szíép piros vér / E világon szerte széjjel / Futott szomorú hír”.

A legmeghatározóbb, vagyis legbelsőbb kör – mindennek a fókusza – *Szűz Mária* és csángós megnevezéssel *Babba Mária*. A kerámia reliefeken a hit és magasztosság továbbadásának a szentsége éppúgy tükröződik (*Szűz Mária asszonyokkal*), mint a sok egyedivé (csángóssá, keleties beütésűvé) formált arc tisztasága. Ez utóbbiakon a fejkendő, párta, a ruha díszítése vagy akár redője, a paraszt madonnáknak is fölfog-ható asszonyok föld súlyától elemelkedő szépsége – különösen, ha a nap sugárzása (szimbolikus életelemük) élesíti fényüket – olyan meghatározó elem, amely gesztus-nál, magatartáspóznál erősebben jellemzi a figurák egyszerre valódi és átszellemített voltát.

Petrás Máriának, az énekmondónak (ragyogó énekesnek) és karakteres kerami-kusnak a *Biblia* és összes egyetemes tanítása a vérében van. Motívumláncolata, az *Angyali üzenettől* s a szentek megidézésétől a *Megfeszítésig* és a *Pietaig*, a plasztika su-gallatos gazdagságát tisztító életerővé oldja. Íme, a keramikus továbbadandó szépsége mint rejtekező ima, nem utolsósorban mint nagyon is megfontolandó életbölcesség.